

Příloha A – Přepis rozhovoru s informantem I5

Rozhovor ze dne 10. 6. 2021

Tazatel (T): Na začátek bych se Vás chtěla zeptat jaký alternativní trest je podle Vás nejčastěji ukládán v rámci vašeho střediska Probační a mediační služby a z jakého důvodu?

Informant I5 (I5): „No tak u nás je jednoznačně trest obecně prospěšných prací, to je takový úplně nejběžnější a asi největší agenda v rámci toho přípravného řízení. A z jakýho důvodu? Tak má to řadu výhod, jak pro toho odsouzenýho v tom, že vlastně odsouzený nemusí do výkonu trestu, může být na svobodě, takže odpadá tam vlastně ten proces prizonizace, může chodit do zaměstnání, ve svém volném čase teda vykonává ten trest. Má to i samozřejmě řadu finančních výhod, že za něj se pak neodvádí nějaký náklady, který jsou na výkon trestu, takže i z tohohle důvodu si myslím, že je ukládán těmi soudy nejčastěji a výhodou taky hlavně pro toho odsouzenýho je, že po výkonu toho trestu dochází automaticky pak k zahrazení, takže má vymazanej vlastně resjtrík trestů v tý věci daný. Tak jestli stačí takhle stručně?“

T: „Jo, určitě.“

T: Který z alternativních trestů je podle Vás v rámci vašeho střediska Probační a mediační služby naopak nejméně ukládán a z jakého důvodu?

I5: „Tak nejméně bych ted'ka řekla, že ten trest domácího vězení. To je v minimálních případech, spíš je využíván ten náramek v rámci vlastně nahrazení vazby než v rámci toho klasickýho trestu domácího vězení. Důvody jsou různé, hlavně je to postoj těch soudců. Většinou ti soudci, kteří už mají letitou praxi a kteří už mají nějakou zajetou praxi, pracují tak desítky let, tak tam je trošku, jak to říct – odpor a trošku jsou z toho takoví, že nevědí, jestli ano nebo ne. Trošku chybí i nějaký PR, mně přijde, těm náramkům, aby se o tom víc jakoby ta odborná veřejnost se třeba dozvěděla. Takže asi bych asi, že to domácí vězení je tak nějak nejmíň, byť náramky k dispozici jsou, tak prostě ty soudci to bohužel tolik neukládají a když už to teda uloží, tak to jsou spíš ti mladší soudci, kteří začali v nedávné době soudit.“

T: V jaké míře jsou podle Vás ukládány alternativní tresty?

I5: „*Tak myslím si, že v celkem vysoké míře, hodně se teďka využívají i peněžité tresty. Řekla bych, že právě nejvíce jsou využívány ty obecně prospěšný práce. Na druhém místě teda pak ty alternativní tresty ve smyslu peněžitého trestu, to často bývá. Takže v míře poměrně vysoké i pak co se týká dalších trestů, které nejsou spojeny vlastně s přímým trestem odnětí svobody. Můžeme tam defacto počítat i třeba podmíněné odsouzení s dohledem, který pak má na starosti teda kolegyně. Ale vždycky je to soud od soudu, ta praxe těch soudů se vlastně liší, ale myslím si, že u nás je ta nakloněnost ukládání těch alternativních trestů poměrně vysoká, a to i ze strany třeba státního zastupitelství, kteří sami ty alternativní tresty navrhuji tomu soudu.*“

T: Jakou roli podle Vás hraje osobnost pachatele při ukládání alternativních trestů?

I5: „*Tak určitě velkou, protože hlavně u lidí, kde už je to třeba recidiva, kdy to jsou známí recidivisti, mají prostě několik i desítek záznamů v rejstříku trestů, tak tam se většinou snižuje účinnost a vykonatelnost vůbec toho alternativního trestu. Takže osobnost toho pachatele hraje velkou roli, a proto si myslím, že je třeba i důležitý, aby ty alternativní tresty byly předjednávány z naší strany, protože my máme možnost, už vidíme, jak ten člověk reaguje na to, když mu voláme, když mu posíláme pozvánku nebo ho informujeme, že třeba orgány činné v trestním řízení uvažují o uložení alternativního trestu, takže už vidíme, jaký je jeho přístup vůbec k tomu, jestli přijde na tu konzultaci úvodní, k tomu projednání. Takže ta osobnost pachatele určitě tam hraje roli velice významnou a podílí se na tom, jestli ten trest bude vykonatelný nebo naopak ten člověk seže už na začátku a bude se muset přistoupit k nařízení nějakého náhradního trestu.*“

T: Pro jaké pachatele jsou podle Vás alternativní tresty více vhodné?

I5: „*Tak určitě si myslím, že jsou vhodné pro pachatele neúmyslných trestných činů, dopravní nehody třeba, což se někdy bohužel stává, někdy třeba i s následkem smrti. Takže u těch, kde chybí úmysl, člověk se nechtěl ničeho dopustit, ale vzniklo to vlastně z nějakého neúmyslného počínání a tam si myslím, že jako uložení nepodmíněného trestu velice může zasáhnout i tu jeho rodinu, práci, ztráta rodiny, sociálního zázemí. Pak si myslím, že to je velice vhodné u mladistvých a samozřejmě u prvopachatelů. Myslím si, že je pořád lepší, když je někdo prvopachatel a dostane alternativní trest, jako jsou třeba obecně prospěšný práce, než když třeba dostane podmínku, protože přece jenom to, že musí někam jít, vzít, já nevím, do ruky lopatu, vzít do ruky hrábě a odpracovat tam 300*

hodin, tak to asi na něj má větší výchovnej efekt, než když dostane roční zkušební dobu, kdy jenom soudce sleduje, jestli vede řádněj život nebo ne. Tady opravdu ten alternativní trest, třeba ty obecně prospěšný práce, ten člověk opravdu pocítí, může se do příště více zamyslet nad tím svým jednáním a chováním, co ho vlastně v důsledku může čekat, kdyby se dopustil něčeho dalšího.“

T: Co považujete při ukládání alternativních trestů za důležité?

I5: „Tak určitě posouzení celý ty věci, zdali třeba v minulosti měl alternativní trest uloženěj, jak k němu přistupoval, jestli ho řádně vykonal či naopak nedostavoval se, byly tam z naší strany písemné výzvy. A určitě je fajn, když je to ve fázi, že to má u sebe státní zastupitelství, tak když nás kontaktujou s žádostí o spolupráci a my vlastně se můžeme k tomu případnému uložení alternativního trestu vyjádřit, pracujeme s tím člověkem, kontaktujeme i tu druhou stranu, pokud je tam nějaký poškozený, tak jsem v kontaktu i s ním, takže i důležitý je celkově přístup, jak k tomu v té fázi obviněný nebo obžalovaný vlastně přistupuje, jaký má náhled na trestnou činnost, zda má nějakou snahu uhradit třeba škodu, kterou způsobil trestnou činností. Co je hodně důležitý nebo co by bylo fajn, kdyby se opravdu vždycky snažili třeba uložení toho alternativního trestu propojit s námi s tím, že my bysme jim dali nějaký stanovisko a zjistili bysme, jestli to tam je vhodné a je tam nějaká pravděpodobnost toho, že ten trest bude po uložení vlastně vykonatelný.“

T: Jak hodnotíte výchovný či nápravný dopad ukládání alternativních trestů na mladistvého a dospělého jedince?

I5: „Já si fakt myslím, že hlavně u toho mladistvýho je fajn, když ten člověk dostane třeba ty obecně prospěšný práce i v nějaký jako nižší verzi, 100, 150 hodin a vlastně pocítí následky z toho svýho trestního jednání tím, že si to bude muset vlastně odpracovat, což mladý nejsou třeba vždycky zvyklí, než když dostane nějakou podmínku, kde vlastně defacto jako v uvozovkách nemusí pro to nic udělat, uplyne mu zkušební doba a on se osvědčí. Takže právě výkon toho trestu může, i když dostane třeba peněžitej trest, že musí třeba na brigádu a na ten peněžitej trest si vydělat ty peníze, tak už musí pro to udělat nějakou aktivitu a do budoucna to pro něj může být motivace k tomu, aby dál nepáchal. A u dospělýho jedince záleží hodně na osobnosti jedince na tom, jestli je prvotrestaný, jakou má trestní minulost, jak se k tomu v minulosti stavěl, jestli má třeba nějaký pracovní návyky. Asi nemá smysl ukládat peněžitej trest u jedince, kterej je v exekuci, je v insolvenzi, má vysoký dluhy a už dopředu víme, že nebude schopen ten peněžitej trest

uhradit. Proto je fajn, kdy to s náma všechno konzultujou ty orgány činné v trestním řízení a my ten trest můžeme předjednat a zjistit právě i tyhle ty okolnosti.“

T: Jak hodnotíte elektronický monitoring v rámci výkonu trestu domácího vězení?

I5: „No tak domácí vězení je zrovna moje agenda, kterou tady mám na starosti. Já jsem zažila vlastně jak původní verzi, kdy jsme si domácí vězení chodili kontrolovat namátkově, fyzicky a pak i když v roce 2018 přišel vlastně elektronický monitoring neboli náramky. Musím hodnotit, že ten elektronický monitoring je jako opravdu efektivní kontrola a dlouhodobá toho odsouzeného, vlastně permanentní, protože pokud jsme jezdili namátkově, tak to bylo opravdu už od toho slova namátkově, takže jsme přijeli jednou za 2 dny, jednou za 5 dnů, za týden. Takže ty lidi často měli tendence porušovat ten trest domácího vězení, kdežto u toho elektronického monitoringu jsou vlastně pod permanentní kontrolou v době, kdy se mají oni zdržovat v tom daném obydlí. Takže když on to má nastavený od 17 hodin odpoledne do 7 hodin do rána, tak on je v tomhle čase permanentně kontrolován a jakýkoliv porušení je ihned tím systémem zaznamenáno, námi dáno na vědomí a ten jedinec si může nést následky v tom, že mu ten trest můžou proměnit na nepodmíněný trest. Takže to hodnotím jako velice efektivní.“

T: Jaká je podle Vás účinnost elektronického monitoringu ve srovnání s namátkovou kontrolou?

I5: „Jo, tak už jsem teďka teda říkala. Jo, měli jsme i zkušenosti, že u ty namátkové kontroly si ti odsouzení vedli jakousi statistiku, jak, kdo z nás, kdy jezdí, jaký dny třeba častěji, snažili se v tom najít nějakou logiku, kdy by kdo mohl přijet. Kdežto opravdu i sami říkají, že u toho elektronického monitoringu, to , že mají na noze ten náramek, že vědí, že jsou vlastně v tu dobu, kdy se mají zdržovat doma, sledovaný, tak si nedovolí tolik jako v době, kdy ten náramek jsme ještě neměli a bylo to formou té namátkové kontroly fyzickýma osobama.“

T: Našla jsem výzkum, který proběhl v roce 2004 a jeho autoři uvádí, že zjistili, že hlavní překážkou u výkonu trestu obecně prospěšných prací je nechuť odsouzených pracovat, jejich neochota k výkonu tohoto trestu, nedostatek a komplikované sjednávání míst pro výkon trestu obecně prospěšných prací. **Jaká je podle Vás současná situace ohledně výkonu trestu obecně prospěšných prací?**

I5: „Já tohle teda vůbec nemám na starosti, ale samozřejmě v minulosti jsme dělali všichni všechno i teďka samozřejmě jsme zastupitelný, pokud něco, takže budu povídat spíš ze své minulé zkušenosti. Ano, někdy to byla opravdu neochota, že když slyšeli, jako že jim může být uloženo až 300 hodin, tak se jim obracely panenky. Někdy ba naopak to je třeba to, že oni mají takové zaměstnání, které je vlastně neslučitelné s těmi časovými možnostmi, které nabízí vlastně ten poskytovatel. Komplikovaný to je často u třeba řidičů mezinárodní kamionový dopravy, kdy oni vlastně celý týden jezdí a pak jsou buď víkendy tedy třeba doma s rodinou, což by samozřejmě více času chtěli trávit doma s rodinou, ale zas se může stát, že třeba v místě toho bydliště nebo v okolí má ten trest zrovna nařízený u poskytovatele, který prostě víkendy vůbec neumožňuje, ale je možný jenom ty pracovní dny, kdy on je vyjetej. Takže v tomhle případě je fajn, když nám to pošlou třeba na předjednání právě ještě před uložení toho trestu, abychom my zjistili, jestli je vůbec reálný, vykonatelný, aby ten člověk kvůli tomu nemusel dát třeba výpověď v práci, změnit zaměstnání. Jsou opravdu některá zaměstnání, kdy to je velice problematický skloubit ty časový možnosti. Tohle byla pak častá zkušenost, že třeba ten výkon zaměstnání se prostě neslučoval s tím harmonogramem nebo těma časovými možnostma toho poskytovatele. Občas se nám stalo, že tam byli nějaký třeba zdravotní komplikace. Už se nám stalo, že byl třeba nařízený trest obecně prospěšných prací člověku, který je na vozíku, protože ten soudce to uložil třeba trestním příkazem, aniž by toho člověka vlastně viděl, a to je pak velká komplikace, když vám přijede na projednání toho trestu člověk, kterej je upoután na vozík a tam je prostě ten trest nevykonatelný. Takže i z tohohle důvodu vždycky apelujeme na to, že je fajn nám to poslat k předjednání, abysme zjistili, jestli i zdravotní stav vůbec umožňuje výkon toho trestu. No a pak jsou prostě lidi, u kterých víme, že ty pracovní návyky tam prostě nejsou, to jsou lidi, který nikdy nepracovali, jsou zvyklí žít ze sociálních dávek, nemají prostě ty pracovní návyky, nějakou pracovní morálku, neumí chodit včas, přesně, když se domluví s poskytovatelem, že přijdou na 8, tak oni nepřijdou vůbec nebo přijdou třeba odpoledne. Takže tam pak je samozřejmě problém v tom, aby byl ten trest do budoucna řádně vykonán.

T: A myslíte si, že ta situace už je lepší oproti roku 2004?

I5: „*Tak jo, to si myslím, že je, akorát k tomu přispělo i to, že ty orgány v trestním řízení, bych řekla, více spolupracují s tou Probační službou. Častěji nám to posílají k předjednání toho trestu, takže od nás vlastně už mají stanovisko buď kladný nebo záporný k uložení toho trestu. To si myslím, že tu situaci zlepšilo.*“

T: A v případě neplnění některého z alternativních trestů je možné přistoupit k přeměně alternativního trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody. Jak podle Vás působí na pachatele, který se úmyslně dopouští maření výkonu trestu, přeměna stávajícího alternativního trestu na trest odnětí svobody?

I5: „*No tak to taky záleží na tom, jaká je jejich předchozí zkušenost s výkonem trestu, zdali už v minulosti ve výkonu trestu byli či nikoliv, pokud to jsou recidivisty, kteří stráví půlku života ve výkonu trestu, tak pro ně asi tenhle následek není úplně tak drastickéj. Oni s tím tak nějak počítají, jsou s tím uvědomeni a asi jim to úplně v uvozovkách nedělá velký problém. Ba naopak u lidí, kteří v minulosti ve výkonu trestu nikdy nebyli nebo pokud to jsou mladiství nebo v blízkým věku mladistvým, tak pak to uvědomění, že soud jim ten trest přemění, může být až katastrofální. Často se pak boje nastoupit do toho výkonu trestu, tím se samozřejmě dopouští opět zase maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, takže další trestný činnosti, za který jim hrozí nějaká trestní sazba. Takže my na ně vždycky apelujeme, už i při tom předjednání toho trestu jim říkáme, že v případě, kdy ten trest nebudou vlastně řádně vykonávat, tak hrozí to, že jim soud ten trest obecně prospěšných prací nebo jakýkoliv jiné alternativní trest přemění vlastně na ten nepodmíněnej trest, kdy už budou muset fakticky nastoupit do toho výkonu trestu. Jsou tací, kteří se toho zaleknou a začnou ten trest alternativní řádně plnit už od začátku. Jsou tací, kteří začnou ho plnit, ale v průběhu tu motivaci nějakým způsobem ztrácejí a pak bohužel teda, byť jim třeba soud při veřejným zasedání dá i několikrát šanci ten trest dovykonat, doplatit ten peněžitý trest, ale pokud oni ani tu poslední šanci nevyužijí, tak bohužel už jiná cesta není. A my jim pokaždý říkáme, že naším cílem jako probačních úředníků není dostat ty lidi zpátky do výkonu trestu, ba naopak je provést buď tou zkušební dobou nebo tím alternativním trestem tak, aby se osvědčili nebo řádně ten trest vykonali a bylo to všechno v pořádku, ale je to v jejich rukách. Jestli to chytanou za ten špatnej konec, tak jako bohužel my s tím až zas tak neuděláme.*“

T: Máte nějaké návrhy na zlepšení výkonu alternativních trestů?

I5: „*Tak možná by se daly nějaký třeba legislativní úpravy, ale to asi není úplně v našich možnostech, ale opravdu apelovat na to, aby přece jenom se zvýšily ty možnosti na to, aby nám ty státní zastupitelství a soudy ještě před tím, než budou ukládat ty alternativní tresty nebo o nich budou vůbec uvažovat, tak aby nám je poslali vlastně ten případ jako k předjednání. Abysme měli šanci si toho člověka sem pozvat, zjistit jakej je jeho postoj k případnému uložení toho alternativního trestu, jak se k tomu vůbec staví, aby pak ten soud nebo státní zastupitelství od nás měli nějaký podklad, aby se spíš zvýšil ten počet případů, který nám budou posílat k tomu předjednání. No to jediný mě tak napadá.*“

T: Jak hodnotíte legislativní zakotvení výkonu alternativních trestů?

I5: „*Tak myslím si, že celkem dobře. Ted'ka bude i nějaká novela, která by měla platit od ledna 2022, takže tam se to ještě nějakým způsobem změní, ale myslím si, že jinak asi já v tom nevidím žádný problém jako, že by tam byly nějaký výrazný problémy, který by nám bránily, nějakým způsobem omezovaly naši činnost.*“

T: Jakých změn je podle Vás v tomto směru potřeba?

I5: „*Přemýšlím... Tak třeba fajn, co jsme navrhovali a co by bylo třeba dobrý i možná by to zrychlilo nějaký časový možnosti, třeba mě napadá u těch obecně prospěšných prací, pokud třeba člověk potřebuje udělat změnu místa výkonu toho trestu, doted'ka to funguje tak, že se vlastně dá soudu žádost a pak se mění třeba ten poskytovatel, tak pokud by třeba tyhle možnosti měla přímo Probační služba. Že by třeba změnu místa výkonu trestu obecně prospěšných prací, že bysme tím nezatěžovali ty soudy, ale mohli bysme si to vlastně dělat my sami. Myslím si, že tohle bylo i ted'ka navrženo, nevím teda jak to dopadlo, jestli to od toho ledna příštího roku bude, ale myslím, že by tam třeba zrovna tohle mělo být zakotveno.*“

T: „*Já si myslím, že to dopadne.*“

I5: „*Jo, tak to by bylo fajn.*“

T: Na závěr bych se Vás chtěla zeptat v jaké míře se podle Vás shoduje legislativní zakotvení ohledně výkonu alternativních trestů s následně uplatňovanou praxí?

I5: „*Tak myslím si, že ve většině se to tak jako všechno vzájemně prolíná a funguje. Občas se nám stávalo, protože vlastně pokud se ukládá trest obecně prospěšných prací trestním*

příkazem, tak by to mělo být vždycky po předjednání vlastně s Probační službou, občas se nám stávalo, že některý soudy to bez předjednání ukládaly trestním příkazem. Pak se může stát ten případ, že třeba uloží trest obecně prospěšných prací člověku, který je vlastně třeba upoután na vozík, má amputovanou nohu nebo prostě není schopen výkonu toho trestu. Ale jinak si myslím, že tak jako se to vzájemně tak nějak doplňuje, prolíná.“

T: *„Moc děkuju, že jste si na mě udělala čas a za ochotu a spolupráci na mém výzkumu.“*

I5: *„Jo to není vůbec zač.“*